

Nationaal Coördinator
Terrorismebestrijding en Veiligheid
Ministerie van Justitie en Veiligheid

[Nummer/jaartal]

15 juni 2023

Inhoudsopgave

Soevereinen in Nederland kunnen op
termijn democratische rechtsorde
ondermijnen

2

Soevereinen in Nederland kunnen op termijn democratische rechtsorde ondermijnen

De zogenoemde soevereinen in Nederland kregen de afgelopen maanden om verschillende redenen aandacht van de media. Tijdens een boerenprotest in Den Haag op 11 maart reed een man met een shovel door een politieafzetting heen om zo het Zuiderpark in te kunnen rijden. Toen hij werd aangehouden, verwondde hij twee politieagenten. Tijdens een snelrechtzitting wilde de man vrijgepleit worden en hij eiste een schadevergoeding van 100.000 euro vanwege 'buitensporig geweld en ontvoering'. Hij vroeg de rechter om zich te legitimeren en wraakte hem toen deze dat niet wilde. De man benadrukte soeverein te zijn: "Ik ben niet de gedaagde ... Ik ben een soeverein en levendig mens ... de gedaagde is een fictie". Het wrakingsverzoek werd afgewezen en de man is veroordeeld tot vier weken cel, waarvan twee voorwaardelijk, voor vernieling en mishandeling.¹

Op 22 april verscheen een bericht over een toenemend aantal ouders in Nederland die hun kinderen om uiteenlopende redenen (religieus, ideologisch etc.) thuishouden van school.² Onder bepaalde voorwaarden is het mogelijk om een vrijstelling te krijgen van de leerplicht, op basis van geloof of denkrichting. Kinderen moeten vervolgens thuis onderwijs krijgen, maar daar wordt in de praktijk niet (voldoende) op gecontroleerd. In schooljaar 2013-2014 kregen 575 kinderen een dergelijke vrijstelling, in 2021-2022 al 1.771. Ook sommige soevereinen houden hun kinderen weg van school. Zij trekken zich niets aan van het systeem en beroepen zich officieel op een vrijstelling van de leerplicht, maar houden hun kinderen op eigen initiatief thuis.

Naar aanleiding van de publicatie van het jaarverslag van de AIVD werd in de media een beeld geschetst van een soeverein die verbaasd is over de zorgen van de dienst. De geïnterviewde zegt zichzelf vrij te hebben gevochten van het systeem en geen 'slaaf' meer te zijn. De overheid en de wet erkent hij niet en de media volgt hij niet meer. Sovereiniteit staat volgens hem voor liefde en de wens om lief te hebben. Hij heeft zich losgemaakt van de maatschappij en wacht op de

'reset'. Er is volgens hem een 'revolutie gaande op alle fronten'. Zijn contacten hebben allemaal een portofoon voor als na 'de reset' het mobiele verkeer wegvalt. Die testen zij één keer per week met meerdere dorpen met het oog op de voedselvoorziening straks. Eén keer per maand komen ze samen. Ook heeft hij een eigen water- en voedselvoorziening, energiesysteem en bancaire systeem. Hij heeft draaiboeken klaarliggen voor als het financiële systeem omvalt. Uiteindelijk zal volgens hem ook de regering vallen. Dan is de revolutie voorbij en wil hij zijn vrijheid terug.³

Commentaar analist

In het Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 56 (april 2022) werd geschreven over de in Nederland ontluikende soevereinenbeweging, die zich actief afkeert van de huidige maatschappij en de regels van de democratische rechtsstaat niet erkent.⁴ Soevereinen wijzen op basis van complottheorieën de legitimiteit van de staat af. In Nederland wordt vaak gewezen naar Koningin Wilhelmina, die na de Tweede Wereldoorlog de Grondwet niet opnieuw geratificeerd zou hebben, waardoor de staat geen juridische grondslag zou hebben.

Om soeverein te worden dienen velen een niet-rechtsgeldig pseudo-juridisch document 'opzegging machtiging besturen' in bij de gemeente. Doordat soevereinen veelal geen boodschap meer hebben aan officiële wet- en regelgeving, komen zij vaak al snel in allerlei zelf gecreëerde problemen terecht. Zij betalen bijvoorbeeld geen belastingen, hypotheek, huur of boetes meer, zeggen verplichte verzekeringen op en houden hun kinderen thuis van school.⁵ Dat kan onder meer leiden tot olopende schulden, uithuiszettingen en het begaan van strafbare feiten, zoals valsheid in geschrifte en belastingontduiking.

Vermoedelijk werd het fundament voor een Nederlandse soevereinenbeweging zo rond 2010 gelegd. In september 2012 deed de partij 'Soeverein Onafhankelijke Pioniers Nederland' (SOPN) mee aan de Tweede Kamerverkiezingen en kreeg bijna 13.000 stemmen (niet genoeg voor een

¹ 'Shovelbestuurder uit Geesteren wraakt rechtbank in snelrechtzitting na boerenprotest', RTV Oost, 17 maart 2023; 'Straf voor man met shovel die agenten mishandelde', OM.nl, 24 maart 2023; 'Vier weken cel voor shovelbestuurder die door politieafzetting Zuiderpark reed', NOS, 24 maart 2023.

² 'Ouders houden hun kind steeds vaker thuis van school, toezicht op onderwijs ontbreekt', AD, 22 april 2023.

³ 'De AIVD waarschuwt voor mensen zoals hij maar (XX) (60) is zich van geen kwaad bewust: 'Wordt straks zo'n mooie wereld'', AD, 23 april 2023.

⁴ NCTV, Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 56, 21 april 2022.

⁵ 'De AIVD waarschuwt voor mensen zoals hij maar Harry (60) is zich van geen kwaad bewust: 'Wordt straks zo'n mooie wereld'', AD, 23 april 2023; 'Ouders houden hun kind steeds vaker thuis van school, toezicht op onderwijs ontbreekt'', AD, 22 april 2023.

zetel).⁶ Daarna werd het stil, maar tijdens de coronapandemie kreeg de beweging een impuls toen demonstranten zich soeverein verklaarden om te trachten onder coronamaatregelen uit te komen.⁷ Het gedachtegoed raakte verspreid in de bredere anti-institutionele beweging en mensen met uiteenlopende ideologische achtergronden sloten zich aan. De huidige omvang van de soevereinenbeweging in Nederland is niet goed vast te stellen, maar volgens voorzichtige schattingen zijn er enkele duizenden aanhangers. De beweging is gedecentraliseerd en bestaat uit individuen en relatief kleine groepen. Er is geen sprake van een overkoepelende organisatiestructuur, maar eerder van deels overlappende netwerken. Er zijn ook geen centrale leiders aan te wijzen. Het soeverein zijn wordt veelal ervaren als een individuele aangelegenheid. In die zin is de beweging in Nederland van een heel andere orde dan bijvoorbeeld de 'Reichsbürger-beweging' in Duitsland, die deels wel een relatief hoge organisatiegraad kent.

De Reichsbürger in Duitsland kregen eind 2022 veel media-aandacht toen verscheidene leden werden aangehouden vanwege voorbereidingen van een staatsgreep. Men wilde onder meer de Rijksdag bestormen, regeringsleiders ontvoeren en/of vermoorden en chaos creëren, zodat men de macht kon grijpen. De beweging ontstond in de jaren tachtig en heeft nu zo'n 23.000 leden. De afgelopen jaren waren leden betrokken bij honderden geweldsincidenten en de beweging is bereid en in staat om ernstige terroristische aanslagen te plegen.⁸ In de Verenigde Staten (VS) zijn de 'sovereign citizens' vaak betrokken bij geweld. Het

gedachtegoed van de soevereinen wordt daar vaak teruggezien bij gewapende milities die de overheid en andere instanties wantrouwen.⁹ In een survey die rond 2014 gehouden werd bij Amerikaanse wethandhavingsinstanties, werden de sovereign citizens als grootste interne extremistische dreiging voor de VS beschouwd.¹⁰ In België kwam vorig jaar een soeverein om het leven bij gewelddadig verzet tegen de politie tijdens een huiszoeking.¹¹ Het meeste geweld van soevereinen in het buitenland vindt plaats tegen de politie en andere overheidsvertegenwoordigers.¹²

In tegenstelling tot een aantal andere landen, kent de soevereinenbeweging in Nederland een geweldloze geschiedenis. Van verreweg de meeste Nederlandse soevereinen gaat geen extremistische geweldsdreiging uit. Een deel van hen keert zich af van de overheid en de bredere samenleving en is gericht op zo zelfvoorzienend mogelijk leven. Sommigen blijven zich, ondanks hun overtuigingen, toch aan wet- en regelgeving houden en zijn niet actief in het uiten van bezwaren tegen het voortbestaan van de overheid en de staat. Bij een kleine minderheid zijn geweldsincidenten wel voorstelbaar, met name tijdens interacties met vertegenwoordigers van de overheid.¹³ In andere landen bereiden sommige soevereinen zich actief voor op een door hen verwachte confrontatie met de overheid, bijvoorbeeld door het volgen van (gevechts)trainingen en het aanleggen van voorraden. Slechts een deel van hen zoekt de confrontatie zelf op. Ook Nederland kent waarschijnlijk personen die zich op een dergelijke manier voorbereiden. Enkele extremere soevereinen roepen op tot bewapening en het arresteren,

⁶ 'Uitslag Tweede Kamerverkiezingen 12 september 2012', Kiesraad, 12 september 2012; 'Verkiezingen? Ook de Soeverein Onafhankelijke Pioniers Nederland rekenen op Kamerzetel', Het Parool, 24 april 2012; 'Nieuwe partij SOPN wil luchtmacht inzetten tegen chemtrails', Het Parool, 1 juni 2012.

⁷ 'Soevereine burgerbeweging zit wereldwijd in de lift', NPO Radio 1, 4 februari 2022.

⁸ 'Reichsbürger'-beweging explosief gegroeid', Duitsland Instituut, 7 december 2022; 'Wie zijn de Reichsbürger, die worden verdacht van een coup poging in Duitsland?', Trouw, 14 december 2022; 'Wat drijft de Reichsbürger? 'Duitsland is bezet gebied, nog altijd!''', NOS, 16 december 2022; 'Nieuwe invallen bij extreem-rechtse Reichsbürger', De Volkskrant, 23 maart 2023.

⁹ Sarteschi, C. M. (2021). Sovereign citizens: A narrative review with implications of violence towards law enforcement. *Aggression and Violent Behavior, 60*, 1-11; 'Armed Extremism Primer: Sovereign Citizens', Everytown, 1 december 2022.

¹⁰ Fiebig, V., & Koehler, D. (2022). Uncharted territory: Towards an evidence-based criminology of sovereign citizens

through a systematic literature review. *Perspectives on Terrorism, 16*(6), 34-48; Sarteschi (2021); Carter, D. L., Chermak, S., Carter, J. G., & Drew, J. (2014). *Understanding law enforcement intelligence processes. Report to the Office of University Programs, Science and Technology Directorate, U.S. Department of Homeland Security*. College Park, MD: START; 'Sovereign citizens movement', Southern Poverty Law Center (SPLC), website geraadpleegd op 11 april 2023

¹¹ "Soverein burger" en "prepper" die niks van de overheid moest weten: dit was (XX). (36), die stierf bij een huiszoeking in Merksem', VRT NWS, 28 september, 2022.

¹² Sarteschi (2021); Fiebig en Koehler (2022); Rathje, J. (2022). Driven by conspiracies: The justification of violence among "reichsbürger" and other conspiracy-ideological sovereignists in contemporary Germany. *Perspectives on Terrorism, 16*(6), 49-61.

¹³ Sarteschi (2021); Fiebig en Koehler (2022); Rathje (2022).

berechten voor tribunalen en indien nodig doden van 'vijanden van het vrije Nederlandse volk'. Deze oproepen staan in de 'Resolutie van het soevereine Nederlandse volk', een pamflet dat in september 2022 onder meer naar verschillende gemeenten werd verstuurd en online verspreid werd.¹⁴ Er zijn geen signalen bekend waaruit blijkt dat gehoor wordt gegeven aan oproepen uit de resolutie. Gelet op de veelvuldige betrokkenheid bij geweldsincidenten, van soevereinen in het buitenland, is alertheid op mogelijke radicalisering van soevereinen in Nederland echter wel geboden.

Een andere dreiging die van soevereinen uit kan gaan betreft de democratische rechtsorde. Indien grote aantallen mensen zichzelf soeverein zouden verklaren, de Nederlandse staat niet langer zouden erkennen, wet- en regelgeving zouden negeren en geen boodschap meer zouden hebben aan de overheid en andere instituties, zou dat de democratische rechtsorde kunnen ondermijnen. Wanneer mensen niet langer bereid zijn om zich te laten besturen, raken de gangbare verhoudingen tussen burgers en de overheid verstoord. Ontkenning van de legitimiteit van instituties als de rechtspraak, de politiek en de wetenschap kan onder meer leiden tot anarchie, percepties van rechtsongelijkheid, verspreiding van (en geloof in) desinformatie en het onvermogen om als samenleving op basis van een gedeelde realiteit te functioneren. De verhoudingen tussen burgers onderling kunnen bovendien verstoord raken door polarisatie en een verlies aan sociale cohesie en solidariteit.

---

¹⁴ 'Resolutie van het soevereine Nederlandse volk', auteur onbekend, september 2022.

Uitgave

Nationaal Coördinator
Terrorismebestrijding en Veiligheid
Kerneenheid Analyse
Postbus 117, 2501 CC Den Haag
Turfmarkt 147, 2511 DP Den Haag
070 751 5555

Meer informatie

www.nctv.nl
info@nctv.minvenj.nl
[@nctv_nl](https://twitter.com/nctv_nl)

15-06-2023